

WAARNEMINGEN AAN DE TJIFTJAF

ERNEST VAN ASSELDONK

Ze zijn er weer, de eerste Tjiftjaffen. Al enkele weken worden ze weer waargenomen, zingend dan wel niet-zingend. Niet-zingende exemplaren kunnen problemen opleveren in verband met de kleine determinatieverschillen tussen de Tjiftjaf en de Fitis.

Deze laatste komt echter meestal later in zijn broedgebied aan (Tjiftjaffen overwinteren in het Middellandse Zeegebied, terwijl de Fitis het veel zuidelijker zoekt).

Om dit te verduidelijken, zijn in onderstaande tabel mijn eerste waarnemingen van de Tjiftjaf en de Fitis naast elkaar gezet.

Eerste waarnemingen van Tjiftjaf en Fitis.

Tjiftjaf	Fitis	verschil (dagen)	plaats
19-3-'78	-	-	Oirschotse Heide
25-3-'79	12-4-'79 [*]	18	Best
31-3-'80	-	-	Ekkersweijs
14-3-'81	21-3-'81	7	Ekkersweijs
21-3-'82	3-4-'82	13	Ekkersweijs
19-3-'83	1-4-'83	13	Ekkersweijs
25-3-'84	8-4-'84 ⁰	14	Soerendonks-Goor
8-3-'85			Ploegstraat, Best

^{*}Strabrechtse Heide

⁰Kampinasche Heide

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de Fitis gemiddeld 13 dagen (n=5) later aankomt dan de Tjiftjaf. Dat dit van jaar tot jaar verschilt blijkt uit de literatuur (1,2). In 1978 een verschil van 20 dagen, in 1979 12 dagen en in 1980 11 dagen.

De eerste waarneming van de Tjiftjaf dit jaar is vroeg vergeleken met de andere waarnemingen uit de tabel. Wetende dat de Tjiftjaf de laatste jaren steeds vaker in de winter wordt waargenomen, kan hier een oorzaak van zijn. Zou het verspreidingsgebied van de Tjiftjaf, waar hij als standvogel te boek staat, n.l. het Middellandse Zeegebied (3), naar het noorden aan het verschuiven zijn ? Zo stonden wij ook raar te kijken toen we deze winter geconfronteerd werden met twee fouragerende Tjiftjaffen op een besneeuwde tak ! (d.d. 4-1-'85, Scheelhoek, Goeree Overflakkee). De eerste Tjiftjaffen van dit jaar gedroegen zich al ware het vliegenvangers. Vanaf een stok richting "prooi" vliegen en naar de stok terugvliegend, dit meerdere malen herhalend.

Nu is mij vorig jaar iets opgevallen wat ik ook de moeite van het vertellen waard vind. Op 31 maart van het vorig jaar was ik 's middags op de Ploegstraat, nabij Best. Het viel op dat er nogal wat Tjiftjaffen zaten, ongeveer 10. Normaal verwacht je Tjiftjaffen in de hogere regionen van de bomen, dit was toen echter niet het geval. Alle exemplaren zaten op de grond én in de buurt van water. Na een tijdje gestaan te hebben viel het op dat ze opvallend vaak gingen drinken, tevens aten ze wat. Drinkende Tjiftjaffen werden ook door Jack Bos waargenomen in het hartje van Eindhoven op het voormalig Philip-Morris terrein. Eerder op de dag zagen we dit ook langs de Dommel, tijdens een kanotocht van de Belgische grens tot aan de Venbergse Watermolen. Hier moet toch een verklaring voor zijn, mede door het feit dat zovele exemplaren hetzelfde gedrag vertoonden.

Volgens mij zijn dit exemplaren die net van de reis uit het zonnige zuiden zijn gearriveerd in Nederland. Ze proberen wat op verhaal te komen door wat te eten en veel te drinken. Het viel des te meer op, omdat er tevens exemplaren waren die al volop zongen.

Na de aankomst in Nederland wordt er al vlug overgegaan tot het bemachtigen van een partner. Het voorjaar staat in de vogelwereld bekend als dé baltstijd. De Tjiftjaf mag dan een onopvallende vogel zijn, hij baltst er echter niet minder om.

De volgende waarneming dateert uit april 1983 en is gedaan op een kerkhof in Eindhoven. Iedereen kent wel het "bibberen" met de vleugels als onderdeel van het paringsritueel bij bijvoorbeeld de mezen.

Het paringsritueel van de Tjiftjaf begint als het ♀ gedurende enkele minuten bibberend op een tak zit. Het ♂ nadert hierop het ♀ op rustige wijze. Het ♂ kan dat gebibber echter niet lang weerstaan en gaat op het ♀ zitten om gedurende 1 á 2 seconden te copuleren. Hierna vliegt het ♂ in glijvlucht weg, denk hier aan de baltsvlucht van de Graspieper. Onderwijl roept hij op een zeer blij toon "tjiftjaf", te vertalen als : 't was lekker, dank je ! Het ♀ had er blijkbaar nog niet genoeg van en ging al bibberend achter het ♂ aan. We zijn weer enkele Tjiftjaffen rijker.

Literatuur :

1. Daalder, R. (1979) : Fenelogielijst 1979. ; 't Vogelaartje 4 : 12
2. Daalder, R. (1981) : Fenelogielijst 1980. ; Vogels 1 : 38
3. Fitter, R.S.R., H. Heinzel, J.L.F. Parslow (1973) :
Elseviers gids van de Europese vogels

